

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра професійної освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для виконання практичних робіт з дисципліни

«ПСИХОЛОГІЯ»

для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»

Херсон – 2021

Методичні рекомендації для виконання практичних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» з дисципліни «Психологія»

Укладачі: Черненко Н.І., к.пед.н., старший викладач кафедри професійної освіти

Схвалено методичною комісією економічного факультету (протокол №1 від 31 серпня 2021 р.)

Черненко Н.І. Методичні рекомендації для виконання практичних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» з дисципліни «Психологія»[укладачі Черненко Н.І.] Херсон: ХДАЕУ, 2021. – 42 с.

Методичні рекомендації містять перелік завдань для практичного опрацювання та закріплення знань здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» з дисципліни «Психологія»

Вступ

Метою викладення навчальної дисципліни «Психологія» є: надання студентам систематизованих знань з психології, вивчення основних методологічних та теоретичних засад; засвоєння основних категорій та історичних передумов й перспектив розвитку, методів дослідження психологічних явищ; формування професійної свідомості та самосвідомості.

Головні завдання дисципліни полягають в теоретичній та практичній підготовці студентів фаху з питань:

- формування наукового підходу до вивчення особливостей психічного життя людини й законів розвитку й функціонування психіки;

- ознайомлення з базовими категоріями й поняттями психологічної науки, основними методологічними та дослідницькими проблемами психології та шляхами їх рішення, з різноманітною проблематикою загальної психології особистості та пізнання;

- ознайомлення з основними теоретичними підходами до розуміння структури й закономірностей розвитку особистості;

- представлення аналізу індивідуальних особливостей людини (здібностей, спрямованості, темпераменту, характеру), внутрішньої (емоційної й вольової) регуляції його діяльності та засобів відбиття інформації, уявлень про формування та розвиток механізмів поведінки та діяльності;

- ознайомлення з актуальними проблемами практичної психології особистості й основними напрямками діагностування та корекції певних недоліків у розвитку окремої особистості;

- розвитку вмінь використовувати теоретичні та практичні знання з психології на практиці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі повинні

Знати:

- визначення і види психічних явищ;
- механізм функціонування психіки людини;
- категорії та методи впливу при формуванні особистості.

Розуміти:

- термінологію дисципліни, що вивчається;
- навички аналізу та систематизації одержаних результатів, формулювання аргументованих висновків та рекомендацій;
- навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності;
- навички самостійного збирання та критичного опрацювання, аналізування та узагальнення психологічної інформації з різних джерел.

Вміти:

- визначати певні психічні явища, та відрізнити їх одне від одного за суттєвими особливостями;
- визначати певні характеристики й типи психічних явищ;
- зв'язувати психічні функції між собою у роботі цільного психічного механізму;
- характеризувати певні прояви поведінки та діяльності людини за типовими особливостями;
- розробляти стратегію будування оптимальних відносин та виконання професійних обов'язків та власних ділових справ.

**1. Результати навчання за дисципліною та їх співвідношення із
програмними результатами навчання**

Компетентності здобувача вищої освіти, сформовані в результаті вивчення курсу	
Загальні	<p>ЗК 05. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК 07. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p>ЗК 10. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p>
Спеціальні (фахові)	<p>СК 01. Розуміння предметної області і специфіки професійної діяльності.</p> <p>СК 02. Здатність організовувати сервісно-виробничий процес з урахуванням вимог і потреб споживачів та забезпечувати його ефективність.</p> <p>СК 04. Здатність формувати та реалізовувати ефективні зовнішні та внутрішні комунікації на підприємствах сфери гостинності, навички взаємодії.</p>
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН	<p>ПРН 16. Виконувати самостійно завдання, розв'язувати задачі і проблеми, застосовувати їх в різних професійних ситуаціях та відповідати за результати своєї діяльності.</p> <p>ПРН 17. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань при організації ефективних комунікацій зі споживачами та суб'єктами готельного та ресторанного бізнесу.</p>

2. Тематичний план практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет психології як науки, її завдання, принципи, методи та місце у структурі сучасних наук	2
2	Становлення та розвиток психології як науки: психологічні напрями, школи й концепції	2
3	Походження та розвиток психіки та свідомості людини	2
4	Психічна норма та відхилення. Неусвідомлювані психічні процеси	2
5	Психологія особистості, соціальні групи	2
6	Діяльність як основна форма активності особистості. Спілкування та міжсуб'єктні взаємини	2
7	Відчуття як початкова ланка пізнавальних процесів	2
8	Сприймання: види та властивості	2
9	Пам'ять: теорії й закономірності функціонування	2
10	Мислення, інтелект, увага як форми організації психічної діяльності. Уява та творчість	4
11	Поняття про волю й вольову поведінку. Емоції та почуття, їх роль в житті людини	2
12	Поняття про темперамент. Роль темпераменту в діяльності людини. Природа і сутність характеру.	4
13	Задатки та здібності людини	2
РАЗОМ		30

3. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет психології як науки, її завдання, принципи, методи та місце у структурі сучасних наук.

1. Предмет і завдання психології
2. Теорії (напрямки) сучасної психології
3. Місце психології в системі інших наук
4. Структура сучасної психології

Тема 2. Становлення та розвиток психології як науки: психологічні напрями, школи й концепції.

1. Основні підходи до визначення історичних етапів розвитку психологічної науки.
2. Психологія як наука про душу.
3. Психологія як наука про свідомість.
4. Напрями, школи та концепції в психології XX ст.

Тема 3. Походження та розвиток психіки та свідомості людини.

1. Поняття про психіку.
2. Основні функції психіки.
3. Розвиток психіки у філогенезі
4. Психіка людини та її структура

Тема 4. Психічна норма та відхилення. Неусвідомлювані психічні процеси.

1. Психічні відхилення.
2. Причини психічних відхилень.
3. Види та властивості свідомості
4. Нейрофізіологічні основи свідомих і несвідомих процесів.

Тема 5. Психологія особистості, соціальні групи.

1. Поняття особистості. Дослідження особистості в психології.
2. Поняття людина, індивід, особистість, індивідуальність.
3. Розвиток особистості у соціальному середовищі.
4. Соціальні групи. Психологічна характеристика соціальних груп.

Тема 6. Діяльність як основна форма активності особистості. Спілкування та міжсуб'єктні взаємини.

1. Діяльність як зв'язок суб'єкта з об'єктом. Будова, форми та види діяльності.
2. Особистість як суб'єкт діяльності. Потреби. Інтереси. Ціннісно-смилова сфера особистості. Складові діяльності.
3. Будова і закономірність спілкування. Перцептивна сторона спілкування.
4. Комунікативна сторона спілкування. Бар'єри комунікації.
5. Конфлікти у комунікаційному просторі. Інтерактивна сторона спілкування. Ситуації спілкування.

Тема 7. Відчуття як початкова ланка пізнавальних процесів.

1. Відчуття як явище. Поняття про відчуття та сприймання як початкові ланки пізнавального процесу.
2. Природа відчуттів, їх феноменологія, загальні закономірності відчуттів. Фізіологічне підґрунтя відчуттів.
3. Класифікація та різновиди відчуттів.
4. Загальні властивості відчуттів.

Тема 8. Сприймання: види та властивості.

1. Поняття сприйняття. Функції, характеристика образу сприйняття та його процесуальність.

2. Теорії й методи дослідження сприйняття. Властивості та види сприйняття.
3. Механізми сприймання, їх властивості та закономірності.
4. Сприймання як активний процес пошуку та обробки інформації.
5. Спостереження і спостережливість.

Тема 9. Пам'ять: теорії й закономірності функціонування.

1. Поняття пам'яті та її теорії. Фізіологічне підґрунтя пам'яті.
2. Процеси пам'яті. Різновиди пам'яті.
3. Мимовільне запам'ятовування та умови його продуктивності.
4. Довільне запам'ятовування та умови його продуктивності.
5. Відтворення і його види. Забування і його причини.
6. Індивідуальні особливості пам'яті. Шляхи розвитку пам'яті.

Тема 10. Мислення, інтелект, увага як форми організації психічної діяльності. Уява та творчість.

1. Поняття мислення. Теорії мислення.
2. Розумові дії та операції мислення.
3. Види мислення. Розв'язання розумових задач та творча діяльність особистості.
4. Індивідуальні особливості інтелекту. Теорії інтелекту. Поняття про коефіцієнт інтелектуальності.
5. Види уяви. Процеси уяви.

Тема 11. Поняття про волю й вольову поведінку. Емоції та почуття, їх роль в житті людини.

1. Поняття волі та її функцій. Типи критеріїв волі та локус контролю.
2. Вольові дії. Фази та ознаки вольових дій, їх стимулювання.
3. Вольові якості. Безвілля, його причини та переборення.
4. Розуміння емоцій та почуттів. Класифікація емоцій та почуттів.

5. Теорії емоцій. Роль і функції емоцій у керуванні поведінкою та діяльністю.
Прикладна роль емоцій.

Тема 12. Поняття про темперамент. Роль темпераменту в діяльності людини. Природа і сутність характеру.

1. Поняття і типи темпераменту. Якості темпераменту.
2. Темперамент і особистість. Теорії темпераменту. Проблема типу темпераменту.
3. Фізіологічне підґрунтя темпераменту. Роль темпераменту у діяльності людини.
4. Поняття про характер. Основні риси характеру.
5. Взаємозв'язок характеру і темпераменту. Акцентуація характеру і темпераменту.

Тема 13. Задатки та здібності людини.

1. Поняття про здібності. Структура здібностей.
2. Різновиди здібностей. Загальні та спеціальні здібності.
3. Психологічна діагностика здібностей. Здібності й задатки.
4. Проблема розвитку здібностей.
5. Індивідуальні відмінності у здібностях людей та їх природні передумови.
Талант і геній.

4.ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМАМИ.

Тема 1. Психологія як наука. Предмет психології як науки, її завдання, принципи, методи та місце у структурі сучасних наук.

ПЛАН

1. Предмет і завдання психології.
3. Теорії (напрямки) сучасної психології.
4. Місце психології в системі інших наук.
5. Структура сучасної психології.

Теми рефератів та доповідей:

1. Наукове та побутове розуміння психологічних явищ.
2. Порівняйте поняття «дух», «душа», «психіка».
3. Чи можна пов'язати психічну та віртуальну діяльність?

Питання для обговорення:

1. Що є предметом психології?
2. Які головні завдання розв'язує сучасна психологія?
3. Коли й на якій підставі психологія стала самостійною наукою?
4. Назвіть особливості становлення психології як самостійної науки.
5. З'ясуйте місце психології в системі наук.
6. Які галузі психологічної науки найбільше пов'язані з Вашою майбутньою професією?
7. Назвіть методологічні принципи психології.
8. Методи психологічних досліджень.

Тема 2. Становлення та розвиток психології як науки: психологічні напрями, школи й концепції.

ПЛАН

1. Основні підходи до визначення історичних етапів розвитку психологічної науки.
2. Психологія як наука про душу.
3. Психологія як наука про свідомість.
4. Напрями, школи та концепції в психології XX ст.

Теми рефератів та доповідей:

1. Розуміння душі у руслі механістичної теорії.
2. Типологічні уявлення Гіппократа щодо відмінності людей.
3. Особистість у психоаналізі З.Фрейда.

Питання для обговорення:

1. Вплив мислителів античності на розвиток психології.
2. Основні підходи до визначення історичних етапів розвитку психологічної науки.
3. Етапи становлення предмета психології як науки.
4. Уявлення про душу у міфологічний період розвитку психології.
5. Напрями, школи та концепції в психології XX ст.
6. У чому полягає відмінність між біхевіоризмом та гештальтпсихологією?

Тема 3. Походження та розвиток психіки та свідомості людини.

ПЛАН

1. Поняття про психіку.

2. Основні функції психіки.
3. Розвиток психіки у філогенезі
4. Психіка людини та її структура

Теми рефератів та доповідей:

1. Рівні розвитку форм психічного відбиття за О. М. Леонт'євим та К. Е. Фабрі.
2. Роль спілкування у психічному розвитку людини.
3. Суспільно-історичний характер свідомості.
4. «Мова» та спілкування тварин.

Питання для обговорення:

1. Розвиток форм відбиття у природі. Психіка як результат еволюції матерії.
2. Розвиток психіки у філогенезі: стадії та рівні розвитку форм психічного відбиття.
3. Еволюційні передумови виникнення людської психіки. Елементарні й вищі психічні функції у людини.
4. Функції психіки.
5. Сутність відмінностей психіки людей від психіки тварин. Психіка і свідомість.
6. Розвиток свідомості та її структура.

Тема 4. Психічна норма та відхилення. Неусвідомлювані психічні процеси.

ПЛАН

1. Психічні відхилення.

2. Причини психічних відхилень.
3. Види та властивості свідомості.
4. Нейрофізіологічні основи свідомих і несвідомих процесів.

Теми рефератів та доповідей:

1. Принципи й закони вищої нервової діяльності.
2. Теорія психічної регуляції І. Сеченова.
3. Вчення І. П. Павлова про вищу нервову діяльність.
4. Захисні механізми психіки за З. Фрейдом.

Питання для обговорення:

1. Що таке психічна норма?
2. У чому виявляються психічні відхилення?
3. Що таке ненормативний психічний розвиток?
4. Які критерії психічного дезонтогенезу?
5. Які умови спричиняють ненормативний психічний розвиток?
6. На яких рівнях виявляється ненормативність психічного розвитку?
7. У чому відмінність ненормативного психічного розвитку від ненормального (аномального)?

Тема 5. Психологія особистості, соціальні групи.

ПЛАН

1. Поняття особистості. Дослідження особистості в психології.
2. Поняття людина, індивід, особистість, індивідуальність.

3. Структура особистості. Періодизація розвитку особистості. Характеристика основних вікових періодів.
4. Розвиток особистості у соціальному середовищі.
5. Соціальні групи. Психологічна характеристика соціальних груп.

Теми рефератів та доповідей:

1. Структура спрямованості особистості.
2. Структурні взаємозв'язки видів спрямованості особистості.
3. Роль життєдіяльнісних установок у розвитку суспільства.
4. Ідеали: характеристика, види та значення у житті людини.
5. Світогляд: структурні компоненти та загальна характеристика.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає сутність спрямованості особистості?
2. Які типи та види життєдіяльнісних установок ви знаєте?
3. Що таке інтереси?
4. Що таке переконання?
5. Що таке ідеали?
6. Як впливає спрямованість особистості на зовнішню поведінку людини?
7. Здійсніть співвідношення ідеалів та інтересів.

Тема 6. Діяльність як основна форма активності особистості. Спілкування та міжсуб'єктні взаємини.

ПЛАН

1. Діяльність як зв'язок суб'єкта з об'єктом. Будова, форми та види діяльності.
2. Особистість як суб'єкт діяльності. Потреби. Інтереси. Ціннісно-смилова сфера особистості. Складові діяльності.

3. Будова і закономірність спілкування. Перцептивна сторона спілкування.
4. Комунікативна сторона спілкування. Бар'єри комунікації.
5. Конфлікти у комунікаційному просторі. Інтерактивна сторона спілкування. Ситуації спілкування.

Теми рефератів та доповідей:

1. Гра як вид діяльності.
2. Процес формування знань, навичок і вмінь.
3. Вплив діяльності на психіку людини?

Питання для обговорення:

1. Що таке діяльність?
2. Якою є мікроструктура діяльності?
3. Охарактеризуйте макроструктуру діяльності.
4. Яке значення потреби й мотиву в діяльності?
5. Що є метою людської діяльності?
6. Розкрийте основні види діяльності людини. Які рухи використовують у діяльності?
7. Що таке дія? Що таке предметні дії? Що таке розумові дії?
8. Що таке знання? Що таке навички та вміння?
9. У чому виявляється праця як вид діяльності?
10. У чому відмінність розумової та фізичної праці?

Тема 7. Відчуття як початкова ланка пізнавальних процесів.

ПЛАН

1. Відчуття як явище. Поняття про відчуття та сприймання як початкові ланки пізнавального процесу.

2. Природа відчуттів, їх феноменологія, загальні закономірності відчуттів.
Фізіологічне підґрунтя відчуттів.
3. Класифікація та різновиди відчуттів.
4. Загальні властивості відчуттів.

Теми рефератів та доповідей:

1. Відчуття і діяльність.
2. Роль чутливості в діяльності людини.
3. Психофізичні механізми у формуванні відчуттів (класичний та сучасний підходи).

Питання для обговорення:

1. У чому виявляється пізнавальна діяльність особистості?
2. Що таке органи чуття?
3. Що є фізіологічною основою відчуттів?
4. Що таке рефлекторна дуга?
5. Яким чином відбувається процес відчуття?
6. Що таке екстероцептивні відчуття?
7. Що таке інтероцептивні відчуття?
8. Що таке пропріоцептивні відчуття?
9. Які різновиди відчуттів Ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

Тема 8. Сприйняття: види та властивості.

ПЛАН

1. Поняття сприйняття. Функції, характеристика образу сприйняття та його процесуальність.
2. Теорії й методи дослідження сприйняття. Властивості та види сприйняття.

3. Механізми сприймання, їх властивості та закономірності.
4. Сприймання як активний процес пошуку та обробки інформації.
5. Спостереження і спостережливість.

Теми рефератів та доповідей:

1. Фактори, що впливають на формування образу.
2. Закони та загадки зорового сприймання людини.

Питання для обговорення:

1. Що становить собою психічний пізнавальний процес сприйняття?
2. На основі чого відбувається сприйняття предметів та явищ?
3. Яке фізіологічне підґрунтя сприйняття?
4. Які властивості сприйняття?
5. Охарактеризуйте класифікацію сприйняття за провідними аналізаторами.
6. У чому виявляється сприйняття простору?
7. У чому виявляється сприйняття часу?
8. У чому виявляється сприйняття руху?
9. Коли сприйняття переходить у спостереження? Які основні типи сприйняття і спостереження Вам відомі?

Тема 9. Пам'ять: теорії й закономірності функціонування.

ПЛАН

1. Поняття пам'яті та її теорії. Фізіологічне підґрунтя пам'яті.
2. Процеси пам'яті. Різновиди пам'яті.
3. Мимовільне запам'ятовування та умови його продуктивності.
4. Довільне запам'ятовування та умови його продуктивності.
5. Відтворення і його види. Забування і його причини.
6. Індивідуальні особливості пам'яті. Шляхи розвитку пам'яті.

Теми рефератів та доповідей:

1. Умови успішного відтворення.
2. Умови ефективності запам'ятовування.
3. Порушення пам'яті.

Питання для обговорення:

1. Охарактеризуйте найважливіші особливості пам'яті як пізнавального процесу.
2. Якими є головні умови продуктивного запам'ятовування?
3. У чому виявляються індивідуальні відмінності пам'яті?
4. За якими принципами пам'ять поділяють на різновиди?
5. У чому полягає відмінність між короткочасною та оперативною пам'яттю?
6. Якою є роль пам'яті в психічному житті людини?

Тема 10. Мислення, інтелект, увага як форми організації психічної діяльності. Уява та творчість.

ПЛАН

1. Поняття мислення. Теорії мислення.
2. Розумові дії та операції мислення.
3. Види мислення. Розв'язання розумових задач та творча діяльність особистості.
4. Індивідуальні особливості інтелекту. Теорії інтелекту. Поняття про коефіцієнт інтелектуальності.
5. Види уяви. Процеси уяви.

Теми рефератів та доповідей:

1. Порушення мислення.

2. Роль інтуїції, гіпотези та плану в мисленнєвій діяльності (на матеріалі предмета вашої спеціалізації).
3. Неуважність та її причини.

Питання для обговорення:

1. З'ясуйте чи можна назвати уяву образним мисленням?
2. Чому фантазія краще розвинута у дітей, які виховуються в багатодітних сім'ях?
3. Як впливає уява на фізіологічні та органічні процеси людини?
4. Проілюструйте роль уяви у творчій діяльності людини.
5. Чому не може бути уяви у тварин?
6. Як пов'язана уява з емоційно – вольовою сферою особистості?
7. У чому полягають особливості мрії як різновиду творчої уяви?
8. У чому полягає принципова різниця образів репродуктивної та продуктивної уяви?
9. Поясніть, у чому полягають головні відмінності уяви від уявлень пам'яті. За якими ознаками це можна встановити?
10. Дайте характеристику мимовільної, довільної та післядовільної уваги. Які фактори сприяють збільшенню стійкості та концентрації уваги?
11. Чи залежить коливання уваги від характеру діяльності людини?
12. Як боротися з розсіюванням уваги? Які фактори впливають на обсяг уваги?

Тема 11. Поняття про волю й вольову поведінку. Емоції та почуття, їх роль в житті людини.

ПЛАН

1. Поняття волі та її функцій. Типи критеріїв волі та локус контролю.
2. Вольові дії. Фази та ознаки вольових дій, їх стимулювання.
3. Вольові якості. Безвілля, його причини та переборення.

4. Розуміння емоцій та почуттів. Класифікація емоцій та почуттів.
5. Теорії емоцій. Роль і функції емоцій у керуванні поведінкою та діяльністю.
Прикладна роль емоцій.

Теми рефератів та доповідей:

1. Провідні напрямки та шляхи розвитку волі.
2. Становлення вольової регуляції у дітей шкільного та дошкільного віку.
3. Воля і мотивація. Зв'язок вольової регуляції поведінки з боротьбою мотивів, потребами та цілями людини.
4. Вольова регуляція емоцій, причини й наслідки: «за» і «проти».

Питання для обговорення:

1. Яким чином відбувається зображення дійсності емоціями та почуттями? Чим воно відрізняється від відбиття у пізнанні?
2. У чому полягає відмінність між емоціями й почуттями ?
3. Яка класифікація емоцій та почуттів?
4. Що становлять собою емоції?
5. Охарактеризуйте фрустраційні емоції: образу, розчарування, досаду, гнів, лють, печаль, сум, тугу, горе.
6. Охарактеризуйте комунікативні емоції: веселість, ніяковість, смуток, сором, провину як відбиття совісті, презирство.
7. Яка роль емоцій у поведінці людини?
8. У чому виявляються головні функції волі?
9. Що таке сила волі та чим вона зумовлюється? Якими є головні етапи розвитку складної вольової дії?
10. Які чинники, на вашу думку, справляють найбільший вплив на розвиток волі людини?

11. Які вольові якості особистості Вам відомі? У чому полягає слабкість волі і якими є її причини?

Тема 12. Поняття про темперамент. Роль темпераменту в діяльності людини. Природа і сутність характеру.

ПЛАН

1. Поняття і типи темпераменту. Якості темпераменту.
2. Темперамент і особистість. Теорії темпераменту. Проблема типу темпераменту.
3. Фізіологічне підґрунтя темпераменту. Роль темпераменту у діяльності людини.
4. Поняття про характер. Основні риси характеру.
5. Взаємозв'язок характеру і темпераменту. Акцентуація характеру і темпераменту.

Теми рефератів та доповідей:

1. Природа характеру.
2. Психологічна характеристика особистості у сучасній психології.
3. Наукові підходи у вивченні характеру. 4. Вплив характеру на професійну діяльність особистості.
5. Види суперечностей та їх роль у становленні характеру й волі особистості.

Питання для обговорення:

1. Чи вплинули історичні аспекти вчень про характер на його розуміння у теперішній час?
2. Надайте визначення терміну «характер».
3. Охарактеризуйте якості та їх складові.

4. Охарактеризуйте класифікацію рис характеру.
5. Назвіть чинники, які впливають на формування характеру.
6. Чи можна стверджувати, що темперамент безпосередньо впливає на формування рис характеру людини?
7. Які риси особистості поєднує в собі характер?
8. Які компоненти можна виокремити в структурі характеру?
9. Якими є умови формування характеру.
10. Як пов'язані між собою характер і темперамент?

Тема 13. Задатки та здібності людини.

ПЛАН

1. Поняття про здібності. Структура здібностей.
2. Різновиди здібностей. Загальні та спеціальні здібності.
3. Психологічна діагностика здібностей. Здібності й задатки.
4. Проблема розвитку здібностей.
5. Індивідуальні відмінності у здібностях людей та їх природні передумови. Талант і геній.

Теми рефератів та доповідей:

1. Розвиток здібностей: що для цього необхідно і чи є у них межі?
2. Взаємозв'язок здібностей, таланту та геніальностей.
3. Геніями народжуються чи стають?
4. Здібності особистості та їх вплив на професійну діяльність.

Питання для обговорення:

1. Проаналізувавши визначення «здібностей», спробуйте надати власне тлумачення цього терміну.

2. Охарактеризуйте основні види здібностей людини, встановіть зв'язок між ними.
3. Обдарованість, задатки, здібності, геніальність – як розрізнити та пов'язати ці поняття?
4. Охарактеризуйте природу індивідуально-психологічних відмінностей людей і їх здібностей?
5. Роль задатків у розвитку спеціальних здібностей.
6. Які умови та передумови формування людських здібностей?
7. Охарактеризуйте свої власні здібності.
8. Охарактеризуйте поняття функціонального органу як анатомо-фізіологічної основи людських здібностей.
9. Охарактеризуйте, у чому полягає геніальність. 10. Охарактеризуйте, у чому полягає талант.

5. Питання для самостійного опрацювання

1. Особистість у когнітивній та гуманістичній психології.
2. Жіночі теорії особистості.
3. Загальна характеристика біопсихічної підструктури особистості.
4. Генетичні, вікові й статеві особливості особистості.
5. Поняття та сутність психосемантики.
6. Характеристика емоційних станів, які виникають у процесі діяльності.
7. Емоційні властивості людини.
8. Особливості емоційної сфери у представників деяких професій.
9. Сутність психомоторики. Функціональна будова психомоторики.
10. Поняття навчання, навчання та учіння.
11. Фізіологічні механізми мовної діяльності.
12. Особливості, умови й механізми соціалізації особистості.

13. Загальне уявлення про «психологічний захист» особистості та його функції.
14. Особливості особистості з девіантною поведінкою.
15. Вплив суспільної дійсності на психічне здоров'я особистості.
16. Гармонія взаємин особистості, її сенс життя, духовність і свобода.
17. Розуміння саногенного потенціалу особистості.
18. Розуміння криз особистості у психології.
19. Гармонійний і дисгармонійний розвиток особистості.
20. Психологічні основи розвитку інтегральних характеристик конкурентоспроможної особистості.

6. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМ

1. Предметом психології є:

- а) розвиток емоцій і почуттів;
- б) розвиток і прояви психічних явищ;
- в) закономірності розвитку і проявів психічних явищ та їх механізмів.

2. Метод спостереження входить до групи:

- а) емпіричних методів;
- б) організаційних методів;
- в) обробки даних;
- г) інтерпретаційних методів.

3. «Пізнання»: – це:

- а) відбиття в мозку людини окремих властивостей предметів і явищ об'єктивного світу внаслідок їх безпосереднього впливу на органи чуття;
- б) система ідей, принципів, законів, норм оцінок, що регулюють стосунки між людьми;
- в) процес цілеспрямованого відбиття об'єктивної реальності у свідомості людей.

4. Робінзон Крузо після налагодження свого побуту на безлюдному острові потерпав насамперед, від того, що були незадоволені його:

- а) біологічні потреби;
- б) соціальні потреби;
- в) ідеальні потреби;
- г) пізнавальні потреби.

5.«Вміння» – це:

- а) свідома активність, що виявляється в системі дій, спрямованих на досягнення поставленої мети;
- б) готовність людини успішно виконувати певну діяльність, що ґрунтується на знаннях і навичках;
- в) часткова автоматизація виконання і регулювання доцільних рухів.

6. «Творчість» – це:

- а) продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення;
- б) рівень розвитку здібностей, який виявляється в діяльності людини, спрямованій на відтворення вже відомих зразків матеріальної та духовної культури;
- в) прагнення досягти мети того рівня складності, на яку людина вважає себе здатною.

7. Стан надмірного та довготривалого психічного напруження, яке виникає в людини, якщо її нервова система отримує значне емоційне перевантаження – це ...

- а) нудьга;
- б) стрес;
- в) депресія;
- г) горе.

8. Концепція про рефлекторну природу психіки людини представлена у працях:

- а) Ч. Дарвіна;
- б) І.П. Павлова;
- в) Д.І. Менделєєва.

9. Творча уява характеризується побудовою:

- а) нових образів на основі їх словесного опису;
- б) тих образів, які раніше не уявлялись людиною;
- в) образів нових, оригінальних об'єктів на основі попереднього досвіду.

10. Комунікативна сторона спілкування – це:

- а) обмін інформацією;
- б) взаємодія;
- в) сприймання один одного.

11. Сучасна психологія – це наука про:

- а) душу;
- б) стани свідомості;
- в) закономірності розвитку та функціонування психіки.

12. Прискорений фізичний і психічний розвиток особистості в дитячому та підлітковому віці:

- а) обдарованість;
- б) акселерація;
- в) мутація;
- г) соціалізація.

13. Вища нервова діяльність – це ...

- а) сукупність взаємопов'язаних нервових процесів, що відбуваються в головному мозку і забезпечують перебіг поведінкових реакцій тварин і людини;
- б) складна система безумовних рефлексів, пов'язаних зі збереженням виду;

в) процес узагальненого відбиття суттєвих властивостей предметів і явищ, їхніх зв'язків і відношень, сукупність різних типів розумової діяльності, що постійно змінюють і доповнюють одна одну.

14. Функціональна спеціалізація лівої півкулі головного мозку:

а) основний центр мови, аналітична діяльність, відповідає за логічне мислення людини; розподіл об'єктів за класами та категоріями, здатність організовувати інформацію у логічні схеми та системи;

б) орієнтація у просторі; центри, що визначають музикальність (сприйняття музики), розуміння мови, просторове уявлення (скульптура, сприйняття художніх творів, живопису, фантазія); образне сприйняття навколишнього середовища на основі минулого досвіду.

15. Особливість поведінки меланхоліка:

а) надчутливість;

б) непосидючість;

в) висока активність;

г) агресивність.

16. Знайдіть відповідність між назвами процесів та їх змістом. Відповідь подайте у вигляді поєднання числа та букви. Наприклад, 1а, 2в тощо:

1. Увага	а) Це психофізіологічний процес, за якого людина здатна фіксувати у мозку, зберігати та відтворювати у потрібний момент раніше закладену інформацію, минулий досвід
2. Пам'ять	б) Це фактор, який керує вибором інформації для сприйняття

3. Свідомість

в) Відбиття дійсності у вигляді знань, закріплених у мові, в усіх її смислах і значеннях, які можуть бути повідомлені, передані іншим людям

17. Загальною характеристикою пізнавальних можливостей людини є:

- а) розум;
- б) освіченість;
- в) свідомість;
- г) мислення.

18. Характер людини проявляється у:

- а) ставленні до себе;
- б) ставленні до інших людей;
- в) ставленні до праці;
- г) всі відповіді правильні.

19. Визначте тип темпераменту за його характеристикою: людина з помітною психічною активністю, швидко реагує на події, прагне до нових вражень, порівняно легко переживає невдачі та неприємності, жива, рухлива, з виразною мімікою та рухами

- а) меланхолічний;
- б) сангвінічний;
- в) флегматичний;
- г) холеричний.

20. Укажіть тип темпераменту, що проявляється у таких психічних властивостях: чутливість, емоційність, низька витривалість до психічних навантажень.

- а) меланхолічний;
- б) сангвінічний;

- в) флегматичний;
- г) холеричний.

21. Для якого типу темпераменту більше підходить монотонна, кропітка діяльність, наприклад, ремонт наручних годинників:

- а) меланхолічний;
- б) сангвінічний;
- в) флегматичний;
- г) холеричний.

22. У наведеному нижче списку визначте прізвища психологів:

- а) І. Котляревський
- б) Ф. Шаляпін;
- в) А. Маслоу;
- г) Л. Виготський;
- д) І. Піддубний;
- е) А. Вустер.

23. Як називається спілкування, що здійснюється за допомогою мови та мовлення:

- а) вербальне;
- б) невербальне;
- в) емоційне;
- г) ефективне.

24. Оберіть із нижчезазначених характеристик ті, що належать до креативності:

- а) продуктивність;
- б) оригінальність;
- в) міцність;
- г) гнучкість;

- д) системність;
- е) порядність.

25. Абстрагування – це:

- а) поділ у думках складного об'єкта на окремі частини;
- б) миттєве усвідомлення розв'язання проблеми;
- в) уявне відокремлення властивостей предмета від ознак;
- г) розумова операція, яка спеціалізується на визначенні подібності;
- д) відмінності між об'єктами.

26. Як називається набута форма поведінки, що проявляється в автоматизованому способі виконання дій, ґрунтується на умовних зв'язках і формується шляхом набуття індивідуального досвіду у процесі виконання певних вправ:

- а) інстинкти;
- б) навички;
- в) інтелектуальна поведінка;
- г) пригадування.

27. Як називається такий принцип навчання - який здійснюється успішніше, якщо ґрунтується на безпосередньому спостереженні та вивченні предметів, явищ та подій?

- а) наочності;
- б) свідомості й активності;
- в) міцності;
- г) систематичності та послідовності;
- д) досяжності.

28. Встановіть відповідність між засновником і відповідним напрямом психології:

Засновник	Напрямок психології
1. Зігмунд Фрейд	а) гуманістична психологія;
2. Джон Уотсон	б) глибинна психологія;
3. Карл Роджерс	в) гештальтпсихологія;
4. Фредерік Перлз	г) біхевіоризм.

29. Об'єм короткотривалої пам'яті людини складає:

- а) від 3 до 6 символів;
- б) від 5 до 9 символів;
- в) від 8 до 14 символів.

30. Встановіть відповідність між віковими періодами розвитку та провідною діяльністю кожного вікового періоду.

Віковий період	Провідна діяльність
1. Раннє дитинство	а) навчання
2. Дошкільний вік	б) навчально-професійна діяльність
3. Молодший шкільний вік	в) спілкування в процесі навчання, праці, відпочинку
4. Підлітковий вік	г) предметно-маніпулятивна діяльність

5. Юнацький/старший шкільний вік	д) рольова гра
----------------------------------	----------------

31. Встановіть відповідність між описом поведінки та її назвою

1. Поведінка, пов'язана із заподіянням шкоди собі, руйнуванням власного організму й особистості	а) девіантна
2. Поведінка, позбавлена індивідуальності, орієнтована виключно на зовнішні авторитети	б) аутодеструктивна
3. Стійка поведінка особистості, що відхиляється від найбільш важливих соціальних норм, завдає реальний збиток суспільству або самій особистості, а також супроводжується її соціальною дезадаптацією	в) адиктивна
4. Поведінка пов'язана з психологічною або фізичною залежністю від вживання будь-якої речовини або від специфічної активності, з метою зміни психічного стану	г) конформна

32. Здатність утримувати у фокусі уваги одночасно декілька об'єктів виступає характеристикою:

- а) розподілу уваги;
- б) перемикання уваги;
- в) персеверації;
- д) об'єму уваги.

33. Відносно стійка структура здібностей, в основі якої лежать як свідомі, так і несвідомі процеси, що забезпечують перероблювання різноманітної інформації та її усвідомлену оцінку називається:

- а) інтелектом;
- б) сприйняттям;

- в) характером;
- г) темпераментом.

34. Визначте 3 сторони, які виділяють у процесі спілкування:

- а) інтелектуальна;
- б) інтерактивну;
- в) комунікативну;
- г) психологічна;
- д) перцептивна.

35. Особливістю поведінки сангвініка є:

- а) бадьорий, підвищений настрій;
- б) повільність рухів і мови;
- в) чесність і відповідальність;
- г) млявість і обережність.

36. Один із видів психологічного захисту, що передбачає несвідоме відторгнення власних негативних почуттів, бажань, прагнень та перенесення їх на іншу особистість називається:

- а) витісненням;
- б) заміщенням;
- в) сублімацією;
- г) проєкцією.

37. Визначте відповідність етапів розвитку психології та їх характеристик:

Етап розвитку психології	Варіант відповіді
I етап (понад 2 тисячі років тому)	а) психологія як наука

	про поведінку
II етап (початок у 17 столітті)	б) психологія як наука про душу
III етап (початок у 20 столітті)	в) психологія як наука, що вивчає факти, закономірності й механізми психіки
IV етап (сучасний)	г) психологія як наука про свідомість.

38. Психологічний стан, в основі якого лежить сильне, бурхливе та відносно короткочасне емоційне переживання називається:

- а) піднесення;
- б) збудження;
- в) афект.

39. Психологічні кризи відбуваються:

- а) лише у зрілому віці;
- б) лише в юнацькому віці;
- в) лише у дитячому та юнацькому віці;
- г) лише у дитячому віці;
- д) протягом усього життя.

40. Людина намагається відшукати потрібний термін під час перекладу статті у:

- а) сенсорній пам'яті;
- б) семантичній пам'яті;

- в) короткочасній пам'яті;
- г) довготривалій пам'яті.

41. Реалістичний, інтелектуальний, соціальний, конвенціональний, підприємливий, артистичний – такі типи особистості визначає:

- а) Карл Роджерс;
- б) Джон Генрі Холланд;
- в) Густав Юнг.

42. Перша у світі психологічна лабораторія була створена В.Вундтом:

- а) у 1931 р.;
- б) у 1879 р.;
- в) у 1901 р.;
- г) у 1801 р.

43. Індивідуальне поєднання стійких психічних особливостей людини, що обумовлює типовий для даної особистості спосіб поведінки за певних життєвих умов і обставин називається:

- а) здібностями;
- б) мотивами;
- в) темпераментом;
- г) характером.

44. Приписування позитивних якостей особам, до яких суб'єкт сприйняття ставиться позитивно, і негативних – тим особам, до яких – негативно, називається:

- а) установкою;
- б) регресією;
- в) раціоналізацією;
- г) ефектом ореолу.

45. Встановіть відповідність темпераменту людини за її реакцією на зім'яту шляпу:

1.		а) флегматик;
2.		б) сангвінік;
3.		в) меланхолік;
4.		г) холерик.

46. Тип взаємин між батьками й дітьми, коли батьки прагнуть у будь-якій ситуації підпорядкувати поведінку дітей своїй волі, називається

- а) авторитарний;
- б) авторитетний;
- в) конфліктний;
- г) всі відповіді правильні.

47. Галузь психологічної науки, що вивчає явища і процеси, пов'язані зі старінням організму, властивими йому інволюційними тенденціями (притупленням окремих психічних функцій, затуханням окремих процесів, спадом активності особистості) називається:

- а) геронтопсихологія;
- б) патопсихологія;
- в) психофізіологія.

48. За тривалістю зберігання інформації виділяють такі види пам'яті:

- а) довільна;
- б) оперативна;

- в) образна;
- г) рухова.

49. Уміє розподіляти увагу той, хто:

- а) може одночасно виконувати декілька справ;
- б) може тривалий час аналізувати якийсь об'єкт;
- в) швидко переходить від виконання однієї справи до іншої;
- г) всі відповіді правильні.

50. На розвиток особистості впливають:

- а) суспільні умови життя;
- б) навчання і виховання;
- в) генотип людини;
- г) всі відповіді правильні.

51. Основою першої сигнальної системи є:

- а) органи чуттів;
- б) мова;
- в) пам'ять;
- г) немає правильної відповіді.

52. До видів мислення належать:

- а) абстрагування;
- б) наочно-дійове;
- в) умовиводи;
- г) всі відповіді правильні.

53. Темперамент – це:

- а) властивість особистості, що утворюються в діяльності та спілкуванні;
- б) вроджена властивість людини;
- в) здатність людини гнучко й легко пристосовуватися до нових умов;
- г) всі відповіді правильні.

54. Інтерактивна сторона спілкування – це:

- а) сприйняття людьми один одного;
- б) обмін інформацією;
- в) взаємодія співрозмовників;
- г) всі відповіді неправильні.

55. У процесі адаптації чутливість органів відчуття:

- а) знижується;
- б) підвищується;
- в) змінюється в залежності від умов;
- г) всі відповіді правильні.

7. Рекомендована література

Основна література	<ol style="list-style-type: none">1. Бригадир М.Б., Бугерко Я.М., Ревасевич І.С. (2017). Загальна психологія. Збірник кейсів : навч.- метод. посіб. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 35 с.2. Варій М.Й. (2016). Загальна психологія : підручник : у 2 т. Вид. 5-те, виправл. і допов. Львів : Апріорі. Т.1 . 382 с.3. Варій М.Й. (2016). Загальна психологія : підручник : у 2 т. Вид. 5-те, виправл. і допов. Львів : Апріорі. Т.2. 358 с.4. Великий В.М. Психологія: опорний конспект: навч. посіб. для студ. ВНЗ непедагогічного профілю / В. М. Великий, Т. І. Виноградова, Л. Д. Потанер. – Херсон: ХДАУ, 2017. – 143 с.5. Дуткевич Т.В. (2019). Загальна психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 388 с.6. Ільїна Н.М. (2018). Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Навч. посіб. Київ : «Університетська книга», 239 с.7. Москалець В. П. (2020). Загальна психологія : підручник. Київ : Ліра–К., 564с8. М'ясоїд П.А. (2016). Психологічне пізнання: історія, логія, психологія. Київ: Либідь, 560 с.9. Ревасевич І.С. (2016). Загальна психологія: навч.-метод. комплекс. Тернопіль : ТНЕУ, 47 с.10. Савчин М. В. (2020). Загальна психологія. ВЦ «Академія», 34411. Фурман А.А. (2017). Психологія смисложиттєвого розвитку особистості. Тернопіль: ТНЕУ, 508 с.
---------------------------	--

	<p>12. Valsiner, Jaan, Nandita Chaudhary, and Gerhard Benetka. From methodology to methods in human psychology. Cham: Springer International Publishing, 2017. P. 113-122.</p> <p>13. Paloutzian, Raymond F. Psychology of religion in global perspective: Logic, approach, concepts. The international journal for the psychology of religion. 2017. Vol. 27, № 1. P. 1-13 с.</p>
<p>Додаткова література</p>	<p>1. Психологічний портал Психология от А до Я [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: http://psyznaiyka.net/konfliktologiya.html</p> <p>2. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: http://www.psyworld.info/ocenka-sposobovreagirovaniya-v-konflikte-tomasa#more-570</p> <p>3. Скібіцька Л. І. Конфліктологія [Електронний ресурс] : навч. посібник / Л. І Скібіцька. - Режим доступу : http://subject.com.ua/pdf/151.html.</p> <p>4. Соціальні конфлікти. Словник-довідник / С. О. Гарькавець. - Сєверодонецьк : СНУ, 2020. - 120 с.</p> <p>5. Черненко Н. І., Формування професійно важливих якостей як базовий складник підготовки майбутніх фахівців економічної галузі: Освітологічний дискурс, № 1 (32), 2021, DOI: https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.4 http://dspace.ksau.kherson.ua/handle/123456789/5884</p> <p>6. Черненко, Н. І. Педагогічні умови використання андрагогічних принципів у професійній підготовці викладачів економічних дисциплін. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, (6(344)</p>

	<p>Ч.2), 2021, С. 98–108. https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-2-98-108</p> <p>7. Черненко Н. І., Управління конфліктами у комунікативному просторі. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 4.</p>
<p>Інформаційні ресурси</p>	<p>1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/</p> <p>2. Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: http://korolenko.kharkov.com/</p> <p>3. Електронна бібліотека. URL: http://lib.meta.ua/</p> <p>4. Студентська електронна бібліотека URL: http://www.lib.ua-ru.net/</p> <p>5. Нормативно-правова база України URL: http://zakon3.rada.gov.ua/</p> <p>6. Електронні підручники: https://subj.ukr-lit.com/vsi-predmety/</p> <p>7. Аудиокниги: https://knigavuhe.org/genre/psikhologija-filosofija/rating/2/?period=month</p>